VILNIUS Trečiadienis 1930 m. Sausio mėn. 15 d. IV metai

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

Pirmyn!

№ 2 (58)

Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1.
Skrytka Nr. 115.
Red. adr. ul. Antokolska 44, Telef. 958.

EINA DU KARTU PER MĖNESĮ

Prenumerata: Lenkijoj metams 4 auks., pusei metų 2 auks. Lietuvoj metams 4 litai, pusei metų 2 lit. Užsieniuose dvigubai.
Atskiras numeris 20 sk.

1905 — 1930.

25 metai!

Istorišku mastu matuojant palyginamai trumpas, bet užtai audringas ir turiningas laikotarpis. To laikotarpio bėgy į šipulius subirėjo „nepajudinami“, „amžių“ ir „Dievo palaimintį“ sostai tų, kurie didžiausioj vergijoj ir priespaudoj laikė šimtus milijonų pasmerktų prakeikimui ir kruvinam išnaudojimui. Bet tie, pasmerkti prakeikimu ir išnaudojimui, darbo žmonių milijonai, stumdami gyvenimą pirmyn ir atkakliai daužydami jiems statomas kliūtis ir pertvaras parodė, kad jų revoliucinė jėga nesunaikinama ir nesulaikoma jokiais durtuvais, kulkusvaidžiais, Sibirais ir kalėjimais; kad jiems ir tik jiems priklauso rytojus.

Kuomet, tą audringą, 25 metų laikotarpį apimame mintimis, kad sugretinti visus tuos įvykius ir įsigilinti į gyvenimo eigą — darosi aišku ir kiekvienam suprantama, kad neveltui žuvo tie, kurie 1905 metais pirmieji iškėlė revolucijos vėliavą pranašaudami naują gyvenimą. Jų pasiaukavimą suprato likusioji ir šiandien, po 25 metų, daug skaitlingesnė revoliucinė darbo armija visam pasauly drąsiai eina jų pramintais keliais. Jos jokios reakcijos nesužlugdys. Nesužlugdys tos armijos dalies, Lietuvos darbo masių, ir kruvinoji fašistinė reakcija mūsų krašte. Kruvinos reakcijos ne naujiena darbo masėms. Po revoliucinių potvinių visuomet ateina atoslūgiai. Toks jau gyvenimo dėsnys.

Šiandien, kaip tik esame liūdininkais šlykščios fašistinės reakcijos, kilusios po pokarinių revoliucijų visam pasauly. Bet tai yra tik laikinas reiškinys, kokį teko pergyventi ir po 1905 metų revoliucijos. Tuomet, atsipeikėjęs caratas nuo pirmųjų smūgių, didžiausiu įnirtimu puolė revoliucines darbo mases, kaip kad šiandien tai daro tarptautinis fašizmas. Ir tokius cariškos reakcijos puolimus darbo masėms teko kęsti 12 metų. Bet kas įvyko po tų 12 metų šlykščios reakcijos — visi gerai žinome.

Minint 1905 metų revoliuciją, kurios bangos buvo pasiekusios ir mūsų kraštą, prisimena ir tai, kas buvo po revoliucijos. Tuo labiau prisimena, kad mūsų krašte jau ketvirti metai siaučia lygiai tokia pat deržimordiška reakcija, kokia anuomet siautė. **Skirtumas tik tas, kad vietoj „svetimų“ juodašimčių gvardijos, Lietuvos darbo žmones smaugia „nuosava“, „tautiška“ juodašimčių gvardija.** Bet tas reiškinys — yra laiko reiškinys. Nugriuvo, Dievo pateptų“ Mikalojų ir Vilhelmų sostai, nugrius ir budelių Antanų ir kompanijos sostai. Durtuvais jų neišlaikyti! Aišku, kad jie nenugrius savaime, kad jų likimas priklauso nuo darbo masių sąmoningumo ir organizuotumo.

Ir todel šiandien, kuomet įsiviešpatavusi mūsų krašte, fašištiškai—tautinė buržuazija siunta, plačiųjų masių domės atkreipimui nuo politinių kovų ruošia visokius tautiškus maskaradus, kaip kunigaikščio Vytauto metai — plačiųjų Lietuvos liaudies masių pareiga minint 1905 metų revoliucijos jubiliejų, **paversti 1930 metus revoliucijos metais**. Paversti ta prasme, kad minint tą penktų metų revoliucijos jubiliejų pasimokinti iš savo pirmtakūnų **ištvermės, pasiaukavimo, organizuotumo, sąmoningumo, kad toliau nešti jų iškeltą kovos vėliavą iki galutinam laimėjimui.**

Minėkime 1905 m. revoliuciją!

Prieš 25 metus Lietuva pergyveno revoliuciją, kuri sukrėtė visą mūsų gyvenimą, atpalaidojo surakintas liaudies jėgas, įsamonino masių judėjimą ir padėjo tvirtą pamatą Lietuvių tautos ir ypač darbo masių siekimams. 1905 m. revoliucija Lietuvoje buvo tik dalis to milžiniško judėjimo, kurs japonų karo metu apėmė caro imperiją. Lietuva, kaipo Rusijos dalis, bendrai su Rusijos darbo masėmis metėsi kovon prieš caro despotiją, bet šalia bendrų socialinių kovos siekimų reiškė ir savo tautinius siekimus, kurių įgyvendinimą atnešė pokarinės revoliucijos.

1905 metai ypač minėtini Lietuvos socialdemokratams, kurie, per dešimtmetį ruošdami dirvą, Penktaisiais metais darbo masių priešaky stojo atviron kovon prieš carą ir jo viernus tarnus dvarininkus ir kunigus. Dar 1896 m. socialdemokratų iškelti obalsiai (kova del nepriklausomos, demokratinės Lietuvos, del socialinių darbininkų laimėjimų ir p.) 1905 metais sukėlė darbo Lietuvą. Mums, kovojantiems dabar Lietuvoje prieš žiaurią mažumos diktatūrą, socialdemokratų kova 1904 — 6 metais teikia pasididžiavimo ir tikrumo, kad pasišventęs darbas neina niekais.

1905 metais Lietuvos socialdemokratija kovojo ne tik prieš carizmą, bet lygiai ir prieš tuos, kurie, bendrai su caro valdžia, laikė priespaudoje Lietuvos darbo mases. Lietuvos kunigai ir dvarininkai buvo visa dūšia caro valdžios pusėje ir visomis priemonėmis padėjo carui slopinti darbininkų ir valstiečių revoliucinį judėjimą. Šiandien „tautinė" buržuazija petys į petį su dvarininkais ir kunigais taip pat laiko pavergusi liaudį ir, kovodami prieš tuos priešus, mes tik tęsiame seną ir garbingą socialdemokratų kovą del darbininkų ir valstiečių išsivadavimo.

Kovą del nepriklausomos, demokratinės Lietuvos Respublikos socialdemokratai neatmezgamai jungė su liaudies kova prieš carizmą ir buržuazijos bei dvarininkų naudojimą. Visi darbo masių priešininkai buvo susigyvenę su caro valdžia ir apie bet kokias radikales permainas ir girdėti bijojo. Vienas iš dabartinių tautininkų galvų, **kun. Tumas**, kurs tuo metu vadovavo tautiškai kunigijai, pradėjus socialdemokratams apie 1900 m smarkiau agituoti už carizmo nuvertimą, pasmerkė socialdemokratus, o nepriklausomą Lietuvą šis „garbingas" tautininkas skaitė „tuščia svajone". Štai kaip jis rašė 1900 m. „Tėvynės Sarge" (klerkalų organas) nr 12.

„Politišką Lietuvos neprigulmystę skaitome už tuščią svajonę ir **prieš aną išreikštą neva Lietuviškos Social-Demokratiškos partijos išleidžiamose knygelėse atvirai protestuojame** „Sargiečiai", o su jais visa konservativiška lyg kaulų smegenų Lietuva pripažįsta Rosijos Ciesorių už tikrą savo valdoną".

Toki tai buvo klerikalų tautininkų programa 1900 metais. Kai atėjo 1904 — 6 metų rovoliucija daugelis kunigų atvirai padėjo caro žandarams gaudyti socialdemokratus. Šiandien tie caro šnipai ir vierni pavaldiniai Lietuvą valdo, o socialdemokratai baisiau negu prie caro yra persekiojami.

Kovodami prieš caro valdžią socialdemokratai vedė platų nelegalų darbą už darbininkų masių organizavimąsi ir organizuotą kovą prieš naudotojus buržujus ir dvarininkus. Penktųjų metų revoliucija prasidėjo dideliais streikais Lietuvos miestuose o vėliau persimetė į dvarus ir daugeliui darbininkų pirmą kartą parodė organizuoto, sutartino veikimo galią Kova už sutrumpinimą darbo dienos, už mokesnio pakėlimą, už organizavimosi ir streikų laisvę, žemės reforma, sudarė ekonominius reikalavimus, virš kurių bet gi stovėjo kova prieš caro valdžią.

1905 m. revoliucija žlugo, juoda reakcija užviešpatavo 1907 — 9 m., bet ji nenuėjo niekais. Jos išjudintos darbo masės būrėsi ir po kiek laiko vėl kįla darbininkų judėjimo vilnis, bet jau stipresnė, galingesnė. Ir šiandien mūsų sunkioj kovoj Penktieji metai teikia mums ne tik pasididžiavimo, bet ir pamokinimo. Todel minėkime juos! Darbininkiški laikraščiai turi kuo plačiausiai nušviesti tą garbingę praetį. Mūsų šių dienų uždavinys grąžinti Lietuvon Penktuosius metus ir nušluoti juodąją reakciją. A. B.

Švogeriai keičia biudžetą.

Ketvirtus metus Lietuvą valdo „tautiškoji" vagių valdžia be jokios kontrolės. Biudžetą sustato, tvirtina, vykdo ir keičia „tautos vadai" atsižiūrėdami *savo* grupės reikalų. Liaudis, kuri mokesnius sumoka, neturi jokios įtakos nei į valstybės biudžeto sustatymą, nei į jo vykdymą. Iš to jau matosi, kiek Lietuvos liaudis yra pavergta. Juk net rusų caras, po 1905 m. revoliucijos, neturėjo teisės su liaudies pinigais šeimininkauti kaip patinkamas, o Lietuvoje „tautos vadų" šaika pasisavino sau daugiau teisių negu caras. Kai karo metu okupantai uždėdavo ant mūsų įvairius „kopfsteuerius", kai jie naikino mūsų miškus, alino ūkį, tai skaitėme, kad tai yra neteisinga ir tik kariškos okupantų pajėgos buvome verčiami jiems savo turtą atiduoti. Bet tai buvo **karo metas**. O dabar Lietuvoje **taikos metu** „tautos vadai" elgiasi su Lietuvos liaudies turtu taip pat, kaip okupantai. Turime mokėti mokesnius valdžiai, kurios nerinkome ir neįgaliavome, pildome įsakymus valdžios, kuri smurtu užsisėdo mums ant sprando ir jau ketvirtus metus čiulpia mūsų kraują ir tu tą. Berods, yra skirtumas tarp okupanto karo metu ir tarp okupanto Smetonos su visa jo pakalikų gauja. Karo metu okupantai grobė mūsu turtą ir išveždavo jį svetur. „Tautiškieji" gi okupantai liaudį plėšia ir jos turtą ne svetur veža, bet dalija jį tarp savo šalininkų ir rėmėjų. „Tautiškieji" okupantai iš liaudies suplėštų turtų perkasi sau Lietuvoje šalininkus ir jais atsirėmę rengiasi Lietuvą taip „reformuoti", kad jų viešpatavimas būtų ilgiems metams užtikrintas. Tas skirtumas tarp karo meto okupantų ir tarp „tautos vadų" okupacijos išaiškina, kodel okupantai karo metu neturėjo Lietuvoje šalininkų, ar bent turėjo labai mažai, o šiandieniniai Lietuvos okupantai šalininkų turi. Visur ir visada okupantų šalininkai yra tie, kurie iš jų turi naudos. Lietuvoje iš „tautiškos" okupacijos naudojasi karininkai, aukštieji valdininkai, dvarininkai, pramonininkai, kaimo šimtamargiai ir įvairūs kailiamainiai karjeristai. Tie sluoksniai fašistų okupaciją ir palaiko, jie ir garbina „tautos vadus". Liaudis gi pavergta, beteisė, mokesniais apkrauta, skursta, velka „savųjų" okupantų jungą ir kol kas kantriai tyli.

Kas pinigus moka.

Tautininkų valdžia savo biudžetą taip sustato, kad **iš biednųjų būtų imama ir turtingiesiems duodama**. Visa mokesnių našta gula ant plačiųjų liaudies masių. Netiesioginiai mokesniai, kurie skaudžiausiai užgauna biednuosius gyventojus, fašistams valdant iš metų į metus auga. Muitai, akcyzės ir kiti netiesioginiai mokesniai šiais metais siekia virš 120 milijonų litų Jie sudaro pagrindą visam biudžetui. Prie to reikia pridėti miškų smarkų naikinimą. Šiems metams fašistai buvo numatę iš miško pardavimo gauti 30.938 tūkstančius litų, o dabar numatomos pajamos jau **paaugo iki 32.988 tūkstančių litų**. Kad supratus, ką tai reiškia Lietuvos miškams tokios pajamos, reikia palyginti jas su praėjusiųjų metų pajamomis. Kaip žinome,

1927 metams biudžetą buvo sustačiusi demokratiškoji vyriausybė. Ji buvo numačiusi iš miško pajamų

1927	metams	17.065.800 litų
1928	„	jau 28.532.589 „
1929	„	32.988.240 „

Reiškia, fašistai šiais metais miškų iškirs beveik **už 16 milijonų litų daugiau,** negu buvo numatyta 1927 m. Ir tai 1927 m. buvo sakoma, kad Lietuva per daug miškus teriojanti, o dabar nieks nieko nesako, kai okupantų gauja įnirto miškus be jokios atodairos terioti. Be to, reikia atsiminti, kad šiais metais miškas, del Rusijos konkurencijos, yra atpigęs, todel už 32 milijonų miško šiais metais reiškia dvigubai daugiau miško, negu 1927 m. už 17 milijonų litų. Taip tai okupantai „brangina“ liaudies turtą. Jie gyvena šiai dienai, krašto ateitis jems nerūpi ir negali rūpėti. Kas okupantams rūpi, jei Lietuvos valstiečių grįčios griuva, jiems reikia pinigų, todel kerta miškus ir veža į užsienį, o valstietis pakentės ir sulužusioj lūšnoje! Bet ne vien tik fašistų valdžia mišką naikina. Po jos globa ir dvarininkai skuba likviduoti savo užsilikusius miškus ir, pavyzdžiui, vien 1929 metais privatūs savininkai miškų pardavė pusantro karto daugiau, negu dosnioji fašistų valdžia pati buvo numačiusi. Jei dar turėti galvoje, kad valdžia dvarininkams „ant prasigyvenimo“ grąžiną po 25 hektarus miško, tai aišku, kad Lietuva po keliolikos metų pati medį užsieny „ant svaro“ pirks.

Netiesioginiai mokesniai ir miškų naikinimas sudaro virš pusės fašistinio biudžeto pajamų 1929 m. Bet ne tiktai netiesioginiai mokesniai gula sunkia našta ant Lietuvos darbo liaudies. Įvairios rinkliavos, pramonės ir prekybos mokesniai, nekilnojamo turto mokesnis miestuose ir miesteliuose ir k. gula visu savo sunkumu ant plačiųjų darbininkų ir valstiečių masių. Kad Lietuvos mokesnių mokėtojų padėtis yra sunki liudija kad ir surinktos pabaudos. 1929 metų biudžete fašistai žadėjo nubausti piliečius sumoje 2.742.100 litų, o tikrenybėj nubaudė sumoje 3.442 300 litų. Daugumas baudų surišta su mokesnių išieškojimu ir rodo mūsų gyvenimo skurdą.

Kas liaudies pinigais naudojasi?

Fašistai, pasitvėrę valdžios, žiūri kaip ilgiau joje išsilaikius. Tuo tikslu fašistai nesigaili liaudies pinigų. Karininkai, policija, „geležinis vilkas“ ir žvalgyba sudaro diktatūros apsaugą. Kad ta apsauga brangiai kainuoja, tai del to fašistams galvą neskauda. Jie juk moka ne savo, bet liaudies pinigus. Kariuomenei fašistai žadėjo išleisti 1929 m. 49.354.000 litų, bet tų pinigų neužteko ir teko dar primokėti 515 tūkstančių litų. Tokiu būdu Lietuvos kariuomenei 1929 m. išleista apie 50 milijonų litų, arba 11 milijonų litų daugiau negu 1927 m. Daugumas iš tų 11 milijonų išleista kariuomenės (karininkų) papirkimui. Nes prie fašistų kariuomenė pasidarė vienos valdančiosios partijos įrankiu ir valdantieji, bijodami kad kariuomenė jų nenuverstų, yra priversti papirkinėti karininkus, kurie gauna šalia algų dar įvairių įvairiausių priedų. Berods, kareiviai nieko negauna, bet kareivių nieks ir neklausia, ar jie palaiko diktatūrą, ar ne. Kareiviui fašistai įsako ir jis turi tylėti. Daug pinigų suėda šnipinėjimas kariuomenėj. Mat, kiekvienoj kariuomenės dalyje fašistai išlaiko tarpe kareivių savo šnipus, kurie seka kiekvieną kareivio žingsnį ir praneša viską načalstvai. Karininkų papirkimui ir kareivių sekimui ir yra leidžiami milijonai litų, surinktų iš liaudies kišenės. Nei Lietuvos valstybė, nei juo labiau liaudis iš tų išleisų milijonų jokios naudos neturi. Tai yra išlaidos fašistų diktatūrai išlaikyti.

Policijai išlaidos kas met auga. Pernai Vidaus Reikalų Ministerijai buvo numatyta išlaidų 24.272.877 litai, bet tų pinigų neužteko ir išleista yra 24.748.419 litai. Tokiu būdu policijai fašistai pridėjo dar pusę milijono, kad geriau „tautos vadus“ saugotų. Tarp kitų V. R. M—jos išlaidų fašistai 1929 m. buvo įdėję keistą poziciją „nusikaltėliams sekti“, bet ką tai reiškia fašistai tyli, o žinantieji sako, kad tai laisvai samdomųjų šnipų ir provokatorių atlyginimas buvo mokamas iš tos pozicijos. Tam „neaiškiam“ reikalui fašistai 1929 m. išleido, vietoj numatytų 600.000, 837.158 litų. Nusikaltėlius seka policija, kuriai pinigai atskirai yra įrašyti biudžetan, bet fašistai šituo puikiu vardu dar arti milijono litų paskirsto tarp šnipų ir provokatorių, arba pavagia. Be to, V. R. ministeriui fašistai biudžeto pakeitime paskyrė 40 000 „specialaus kredito“, kurį ministeris gali naudoti kaip jam patinka. Kaune pasakoja, kad tie 40.000 litų „specialaus kredito“ liko išmokėti deržimordai Musteikiui už „ramų“ pasitraukimą iš ministerio vietos.

Visas fašistų biudžetas ir jo pakeitimas yra pilnas „neaiškumų“, arba teisingiau sakant, jame pilna

Mateotti nužudymas[1]

Jokubas Mateotti

Gimė 1885 m. gegužės m. 22 d. Fratta Polesine (Italijoj) iš tėvų paeinančių iš Tridento.

Mokinosi Rovigo licejuj, vėliau Bolonijos universitete baigė teisių mokslus. Daug dirbo politikoj ir jau iš jaunų dienų, įstojęs socialistų partijon, pasižymėjo kaipo geras kalbėtojas, publicistas ir didelis žinovas ūkio-finansinių reikalų.

Kuomet kilo 1914 m. karas, Mateotti buvo neitralistų šalininkas ir jau tuomet susikirto su Mussolini, kuris, kaip žinoma, stengėsi, kad Italija su savo intervencija stotų santarvininkų (Anglijos, Prancūzijos, Rusijos) pusėn. 1916 m. birželio m. Mateotti pasakė aštrią kalbą pasmerkdamas karą ir tapo nubaustas už skleidimą kenksmingos propagandos, bet aukštesnė teismo instancija pirmojo teismo sprendimą panaikino.

Po didžiojo karo Mateotti karštai puola į politinių kovų sukurį.

[1]) *R. Winter.* „Duce“ faktų šviesoj. Paryžius, 1929 m.

1919 m. lapkričio mėn. tapo išrinktas į perlamentą, kame atkreipė į save dėmesį, kaipo pirmaeilis kalbėtojas ir žinovas finansinių ir žemės ūkio reikalų. 1921 m. gegužės mėn. Mateotti buvo naujai išrinktas į Deputatų Rūmus.

Tai buvo žmogus gyvas, drąsus ir energiškas, bet prie to viso labai jautrus. Dažnai pasakodavo savo draugams, kad savo šeimoj jis jausdavęs didžiausį malonumą žaisti su vaikais...

Parlamente jis buvo savo frakcijos dūšia ir kūnas[2])

Gyvas, žvalus, budrus, jis visuomet buvo pasiruošęs susikirsti su savo priešininkais žodžiais; apsiginklavęs daugybe dokumentų ir statistikos davinių — Mateotti buvo nepaprastai pavojingu priešininku.

Drąsa jo visuomet jungėsi su greitu susivokimu visokiose apystovose. Taip, pavyzdžiui, grįžtant po laiduotuvių Eleonoros Duse iš Asolo, Mateotti įšoko į sunkųjį fašistinės milicijos automobilį ir savo mirtiniems priešams prisistate save... dramos aktoriumi.

[2]) Matteotti buvo parlamente socialistų frakcijos pirmininku.

tokių pozicijų, iš kurių fašistai gali vogti be jokio varžomosi. Pavyzdžiui, ministeris pirmininkas gauna savo žinion vietoj 800.000 litų, 965.000 litų. Bet šitą pakeitimą galima dar suprasti, nes Voldemaras, pavarytas nuo diktatoriaus sosto, visą reptilijų fondą nunešė su savimi, mandagiai tariant, pasisavino, o Tūbeliui paliko tik fiktyvius parašus. Del to Tūbelis ir skubėjo papildyti savo reptilijų fonda, nes kitaip nebūt buvę jam iš ko smetoninius „patriotus" šelpti.

Pernai metais „Pirmyn" 14 nr. rašė, kad fašistai iš 1929 m. biudžeto gali pavogti ar pasidalyti nuo 15 iki 17 milijonų litų. Biudžeto pakeitimas tą sumą dar bent 2—3 milijonais padidina. Pavyzdžiui, „paskoloms iš valstybės iždo duoti" buvo skirta 700.000 litų, o biudžetą pakeitus ten įrašyta jau 1.950.000 litų. Kokias paskolas ir kam iš tų 2 milijonų fašistai duoda, niekas nežino, nors visi vienu balsu tvirtina, kad „ūkininkų vienybės" ir smetoninių vilkų agitatoriai iš tų sumų žyvyjasi. Ūkininkai tų pinigų tikrai negauna, nes ūkininkas tik per Žemės Banką gali gauti paskolą. Pramonininkai taip pat tų pinigų nemato, bet užtat tautininkų agitatoriams už „nuopelnus tėvynei" „tėvynė" iš tų pinigų ir užmoka skambančia moneta. Prie to reikia dar pridėti padidintus reptilijų fondus ir t. p. pozicijas ir gausis gana stambi suma, kurią fašistai gali sunaudoti savo įsistiprinimui.

Naujakuriams fašistai ne tik nepadidino kreditų, bet ir duotuosius pagreitintu tempu atima. 1929 m. naujakuriai turi grąžinti paskolų, vietoj numatytų 452 tūkst. litų, 800.000 litų ir, be to, sumokėti 250.000 litų išperkamųjų. Iš to matyti, kad tautininkai ne juokais daro žygius, kad naujakurius privertus savo parceles parduoti „tautiškiems" buožėms, kurie iždo remiami naujakurių žemę gali sudoroti Tas juk taip pat yra žemės roforma, tik, žinoma, iš kito galo.

Darbininkams fašistinis biudžetas nieko neduoda, nors iš darbininkų jis labai daug ima. Darbininkas ir neturtingas valstietis iš dvarininkų pakalikų tautininkų nieko ir negali laukti. Tautininkai atstovauja turtinguosius sluoksnius, tais jie ir rūpinasi, o biednuomenei „tautiškoji" valdžia tik retežius ir skurdą teduoda.

Be kontrolės.

Kiekviena vieša įstaiga, šeimininkaujanti visuomenės pinigais, yra reikalinga kontrolės. Juo labiau valstybė tokios kontrolės yra reikalinga. Lietuvoje bet gi jau ketvirti metai kaip kraštas gyvena be jokios kontrolės. Taip vadinama „valstybės kontrolė" yra tik kontrolės šešėlis, nes ji, būdama visiškai nuo valdžios priklausoma, negali nešališkai tą pačią valdžią kontroliuoti. Atsitikimas su federantu Milčiumi, kurs iš V. Kontrolės kabineto tiesiai į kalėjimą buvo nugabentas, puikiai parodo, ko verta yra toki priklausoma kontrolė. Kol Lietuvoje viešpataus neatsakominga „tautiška" prasivogusių „tautos vadų" valdžia, tol nebus Lietuvoje jokios nepriklausomos kontrolės, kuri galėtų parodyti tikrą fašistų šeimininkavimą. Kiekvienas fašistų biudžetas yra falšyvas ir palieka valdžiai laisvas rankas pinigų aikvojime. Pagaliau ta pati valdžia biudžetą, kada nori, tada gali ir keisti. Tokiu būdu fašistiniai biudžetai yra daromi daugiau del svieto akių, kad parodžius, jog Lietuvoje irgi gyvename pagal biudžetą Nuvertus fašistus paaiškės, kaip „tautos vadai" su liaudies pinigais be ceremonijų elgėsi, nors ir dabar ir iš tokių falšyvų biudžetų galima matyti fašistų begėdiškai gruoboniška šeimininkavimą.

A. B

54 milijonai litų.

Viena iš stambiausių valstybės pajamų, valdant fašistams, pasidarė muitai. Seniau, apšauktais Seimų laikais, iš muitų valdžia surinkdavo apie 40—43 milijonus litų, o 1929 metais muitai duoda jau 54 milijonus litų. Virš 10 milijonų fašistinė diktatūra iš muitų išspaudžia dabar daugiau, negu būdavo prieš gruodžio putča. Smetonos šaika giriasi, kad valstybės biudžetas esąs suvestas su pertekliumi, bet tame nėra jokių dyvų. **Pakėlus mokesnius, muitus, rinkliavas ir akcyzus, turi daugiau pinigų iš gyventojų kišenės pereiti į valdžios iždą.** Diktatūra su liaudes turtu elgiasi kaip nori, pakelia mokesnius, užkrauna naujus, o liaudis turi mokėti ir garbinti vagių valdžią. Visi fašistų įvedamieji ir pakeliamieji mokesniai taip yra sutvarkyti, kad jie visu sunkumu gula ant plačiųjų liaudies masių. Ypač tas matosi muituose, kuriuos sumoka visi prekių pirkėjai. Kiekvienas, kas perka silkes, cukrų, kavą, arbatą, geležį, akm. anglį, įrankius ar mašinas moka muitą. Ar bagotas ar biednas moka lygiai— „demokratiškai". Šituo žvilgsniu fašistai yra tikri „demokratai" — jie tiek biednam tiek bagotam „lygią"

Fašistai jo nepažino ir Mateotti puikiai nuvažiavo fašistiniu automobiliu iki pat Medjolano.

1924 m. balandžio mėnesį Mussolini „padarė" naujus rinkimus.

Padarė juos žinoma savaip: geležine ranka. Prievarta, falšius, smurtas, užtikrino jam „pergalę" visame rinkimų fronte.

Romoj, Medjolane, Neapoly, Turine ir kituose dideliuose miestuose fašistai laikėsi palyginamai ramiai, tikslu sudaryti opiniją, kad rinkimai vyksta teisėtai ir legaliai.

Šimtą kartų blogesnė padėtis buvo krašto mažesniuose miestuose ir kaimuose. Čia prievarta ir smurtas siautė visoj pilnumoj. Turint galvoj, kad didesnę dalį Italijos gyventojų sudaro kaimas ir mažesni miesteliai, nestebėtina, kad fašistai paėmė viršų.

Neaprašinėsiu čia tų visų prievartos, falšiaus ir smurto darbų, kokius darė fašistai rinkimų metu. Tuo tarpu sutrauksiu tik garsią Mateotti kalbą, pasakytą. Deputatų Rūmuose 1924 m. gegužės m. 30 d. Savo kalboj Mateotti puikiai nušvietė fašistinės sauvalės vaizda. Pažymėsiu tiktai keletą faktų aiškiai iliustruojančių fašistinių rinkimų metodus.

Nekartą pasitaikė, kad koks nors fašistas nepasitenkinęs padavimu savo rinkimų korčiukės, ėjo į rinkimų komisijos biura dvidešimti keturiasdešimt, arba šešiasdešimt kartų ir balsavo dvidešimt, keturia sdešimt ir šešiasdešimt kartų...

Ir suprantama, niekas tokiam „stropiam" rinkikui neišdrįso pasipriešinti.. Uolus fašistas, apsiginklavęs nuo galvos iki kojų, būtų mokėjęs revolveriu ar lazda sutvarkyti tuos, kurie būtų išdrįsę kelti balsą del jo nepaprasto stropumo.

Taip pat ne kartą atsitiko, kad balsavo nesukakę 20 metų jaunuoliai, než ūrint, kad Italijoj balsavimo teisę įgyja tiktai po 20 metų amžiaus.

Beje, atsitikimai buvo, kad balsovo net vaikai: t. v. „balilla", kitaip sakant nuo 6 iki 12 metų fašistiniai vaikai apvilkti juodais marškinėliais ir nešioją fašistinę kepuraitę — fezą.

Įdomus atsitikimas buvo tūlam senam valdininkui, kuris buvo vienos rinkimų komisijos pirmininku.

Pasakoja jis, kad tūlas juodais marškiniai jaunuolis, kokios 18 metų, jau virš 40 kartų balsavęs įvairiomis korčiukėmis, pagaliau atėjo balsuoti su korčiuke 80 metų senio...

naštą mokesnių užkrauna. Ar silkių bačką pirks turtingas ar biednas muitas bus lygus — 8 litai. Tas pats su druska, cukrumi, kava ir t. t. Paaukštinti muitai reiškia brangesnės kainos, o tuo pačiu reiškia biednesnį, skurdesnį gyvenimą.

Muitus skirstoma į **finansinius** ir **protekcinius**. Finansiniai muitai reiškia tokius muitus, kuriuos dedama ant **krašte negaminamų prekių**. Tokių muitų tikslas — duoti valdžiai pajamų. Lietuvojo negaminama cukraus, druskos, akm. anglies, silkių ir t. t, bet muitai ant tų prekių yra aukšti ir iš tų muitų valdžia ima milijonus litų. Protekciniai muitai yra tokie, kuriuos dedama ant **krašte gaminamų prekių** Lietuvoje yra žinoma kunigo Vailokaičio istorija, kada tas „Dievo tarnas" iš lietuviškų runkelių Vokietijoj pagamino „tautiško cukraus", bet Valokaitis nespėjo cukraus pagaminti, kaip jo kaina pasaulinėj rinkoj nupuolė, ir Vailokaitis būtų turėjęs pasitenkinti mažu pelnu. Del to Vailokaitis su savo krikščionimis demokratais pakėlė muitą ant cukraus ir, žinoma, iš to turėjo puikaus pelno. Tokio muito, be abejo, negalima pavadinti „protekciniu", bet greičiau plėšikiškų muitu. Protekciniai muitai Lietuvoje saugo odos, medžio, metalo ir k. pramonės šakas. Fašistai ir protekcinius muitus žymiai pakėlė, kad tuo būdu apsaugojus savo sėbrų pramoninkų pelną. Lietuvos vartotojas perka blogesnę „tautišką" prekę ir už ją brangiau moka. Tam tikrose riboso protekciniai muitai, kraštams su silpnai išvystyta pramone, yra neišvengiami, tik tas ribas turi nustatyti ne spekuliantų gobšumas, o tikslus apskaičiavimas.

Jau minėta, kad fašistai iš muitų paima 54 milijonus litų, kas reiškia virš 10 milijonų litų daugiau negu seimų laikais, nors muitai ir tada buvo labai aukšti. Švogeris Tūbelis, pavyzdžiui, mano, kad lietuviai per daug „išponėjo" ir per „saldžiai" gyvena. Todel šis ponas pakėlė cukrui muitą nuo 45 centų iki 1 lito už kilogramą. Taip Tūbelis tikisi atpratinti Lietuvos gyventojus nuo cukraus vartojimo. Panašiai Tūbelis nori „atpratinti" savo „pavaldinius" nuo druskos, kavos, arbatos, silkių ir kitų „išmislų".

Sunki našta būtų suprantamesnė, jei žinotum del ko ji yra reikalinga. Lietuvoje yra kitaip. Liaudis mokesnius sumoka, o vagių šaika, pagrobusi valdžią, tais pinigais šeimininkauja. Liaudis už savo pinigus gauna tik retežius. Fašistinių šnipų gaujos, begalės policijos, „aukšti" ponai karininkai ir visa eilė parazitų „tautos vadų" minta liaudies pinigais. Činauninkų armija Lietuvoje pasiekė 26000 žmonių, su šeimynomis tatai sudaro virš 100 tūkstančių žmonių, kurie minta iš iždo, iš liaudies pinigo. Per trejus fašistų valdymo metus činauninkų armija padidėjo 4 tūkstančiais. Paaugo policijos, šnipų ir karininkų skaičius, tiems ir atlyginimas yra geras, o tie valdininkai, kurie dirba naudingą darbą, gauna centus ir yra paversti beteisiais galvijais.

Kiekvieno sąmoningo žmogaus pareiga yra aiškinti liaudžiai, kaip fašistai mūsų kraštą melžia ir mus pačius smaugia. Negana aiškinti, reikia raginti organizuotis ir ruoštis visą fašistinį brūdą iš Lietuvos vyti laukan.

A. B.

Lietuvos ministeris — caro šnipas.

Žinomas škurnikas, buvęs kadaise „socialdemokratas", val. liaudininkas, ūkininkų partijos narys ir pagaliau fašistas. **Jonas Aleksa**, jau senai buvo įtariamas, kad prieš karą tarnavęs caro „ochrankoje" (žvalgyboje). Daug žymių Lietuvos politikų **žinojo** apie Aleksos šnipo karjerą, bet kodel tai tylėjo. Dabar viešai tą iškėlė Kapsukas — Mickevičius savo atsiminimuose apie caro kalėjimą[1]) ir Lietuvos visuomenei nevalia pro tą gėdą tyliai praeiti. Tegu fašistai savo sėbro praetį ir užtyli, bet turi gi rastis visuomenėj užtenkamai padorumo pajautimo, kad neleidus caro šnipui nepriklaussmoj Lietuvoj ministeriauti.

Iki šiol plačiajai visuomenei p. Žemės Ūkio ministerio šnipo praeitis nebuvo žinoma. Visi žinojo, kad Aleksa yra kailiamainis škurnikas. Pradėjęs nuo socialdemokratų tas ponas perėjo visas partijas ir iš kiekvienos išėjo kailio sumetimais. Kaipo valstietis. liaudininkas Aleksa buvo Ž. Ū. ministeriu, bet kai valliaudininkai nutraukė koaliciją su krikščionimis, Aleksa norėdamas ir toliau būti ministeriu, su liaudininkais nutraukė ir pasiliko kuriam laikui ministeriu. Vėliau p. Aleksa bendrai su Skipičiu ir kitais persimetėliais suorganizavo Ūkininkų partiją ir po gruodžio perversmo nuo tos partijos šis ponas buvo pa-

[1]) V. Mickevičius — Kapsukas „Caro kalėjimuos — užrašai ir atsiminimai". Brooklyn 1929.

Komisijos pirmininkas tam nedrįso matomai priešintis, bet ironiškai pastebėjo:

— Turiu tamstai pasakyti komplimentą. Tamsta gyvenime esi labai puikiai užsilaikęs, nes tamsta išviso neatrodai, kad būtumei už mane senesnis.

Tai taip balsavo rinkdami Italijos parlamentą 1924 m. balandžio m. 6 d.

Kas gi gali stebėtis, kad fašistai surinko 70 procentų balsų ir pasiglemžė virš 2/3 mandatų...

Kuomet suvažiavo taip išrinktų Deputatų Rūmų atstovai, opozicija pareikalavo panaikinti rinkimus.

Posėdy gegužės m. 30 d. paėmė žodį Mateotti. Jo kalba turi istorinės reikšmės, nes ji buvo pradžia tragiško įvykio.

Čia pažymėsu tiktai svarbesnes tos kalbos ištraukas.

Visų pirmiausia Mateotti pabrėžė, kad valdiškasis rinkimų sąrašas, surinkęs virš 4 milijonų balsų, faktinai jų neturi, todel abejotina yra ar surinko jisai 25 procentus balsų būtinai reikalingų gavimui 2/3 mandatų, (einant fašistų rinkimų tvarka 2/3 mandatų gauna ta partija, kuri surenka 25 proc. balsų). Tuo būdu Mateotti iškėlė valdiškojo sąrašo galiojimo klausimą.

Toliau Mateotti pažymėjo, kad nė vienas rinkikas neturėjo galimybės laisvai rinkti.

— Niekas nesijautė laisvu, nes kiekvienas pilietis iš anksto žinojo, kad jei jis tik išdrįstų balsuoti prieš valdžią, tai valdžia turi savo rankose jėgą, kuri jo balsą panaikintų. Valdžia turi ginkluotą miliciją...

Šioj vietoj pekliškas triukšmas nutraukė Mateotti kalbą.

Kuomet fašistai kiek aprimo, kalbėtojas tęsė toliau:

— Yra ginkluota milicija, kuri turi aiškiai apibrėžtą tikslą: palaikyti valdžios galvą, nurodytą ir paskirtą fašistų vado. Yra ginkluota milicija, susidedanti iš vienos partijos piliečių, kurios uždavinys palaikyti valdžią jėga, nežiurint, kad toji valdžia ir neturėtų tautos pasitikėjimo.

Šioj kalbos vietoj garsus fašistas Robertas Farinacci metė replika:

— Tai buvo balilla[1])!

— Taip, ponas Farinacci, — atsako Mateotti, — daugely vietų balsavo net vaikai!

[1]) Balilla — fašistinių vaikų organizacija nelyginant Voldemaro projektuota „tautos gvardija". K.

siūlytas į Ž. Ū. ministerius. Bet kai Ūkininkų partija nutraukė koaliciją su tautininkais, škurnikas Aleksa pakartojo seną manevrą ir, norėdamas pasilikti ministeriu, turėjo išeiti iš Ūkininkų partijos. Dabar Aleksa fašistas tautininkas. Jau tas mėtimasis ir škurnikavimas turėtų užtekti, kad Aleksa skaityti žmogumi be jokio idėjinio turinio, gyvenančio vien noru būti „aukštu žmogumi". Didžiausias Aleksos noras yra būti Ž. Ū. ministeriu, pasakoja, kad jis, panašiai kaip Voldemaras, serga Ž. Ū. ministerio manija. Kapsuko atsiminimai primena Lietuvos visuomenei, kad Aleksa ir prieš karą buvo toks pats škurnikas ir už Judos grašius tarnavo caro žandarams ir pardavinėjo jiems socialdemokratus. Šiandieną ta šlykštynė yra Lietuvoje ministeriu ir, žinoma, „tautos vadu". Štai kaip Kapsukas, kurs pats **J. Aleksos buvo išduotas caro žandarams** aprašo savo „užrašuose" įspūdžius, kai sužinojo, kad jį išdavė buvęs jo „draugas". 1908 m. vasario 8 d. jis rašo:

„Ramus buvau, norint dviem spynom užrakintas ir ypatingai prižiūrimas. Bet štai šiandieną tarytum perkūnas į mane trenkė: **iš tikrų šaltinių patyriau, kad mane įdavė buvusis mano „draugas"**, su kurius gimnazijoj ant vieno suolo sėdėjau. Tuoj pakliuvęs išgirdau apie tai, bet nenorėjau tikėti, prašiau, kad draugai surinktų tikresnių žinių Surinktosios jų žinios patvirtino spėjimą, vienok dar negalima buvo stačiai sakyti, ir aš dar nenorėjau tuo tikėti. Dabar nebėra abejonės: **jaunų dienų draugas paskui universiteto studentas, „tvirtas socialdemokratas", kaip kiti draugai apie jį atsiliepdavo, liko šnipu — išdaviku!** Atvyko jis į Vilnių pernai metų pradžioje, būk tikėdamasis gauti banke vietą, bet jo, kaipo lietuvio, ten nepriėmę. Tuo tarpu su juo nelaimė atsitikus: pametęs pinigus — ir noroms, nenoroms turėjęs kol kas Vilniuje sėdėti. Taip jis, susitikęs mane, pasipasakojo, ir man nė į galvą negalėjo ateiti koks nors abejojimas sulig jo. Matydamas vargingą jo padėjimą, aš ištiesiau draugo ranką: ne kartą vaišinau jį savo bute, duodavau knygų ir laikraščių skaityti, dar gi pritraukiau prie bendradarbiavimo „Skarde" ir ten tilpo keli jo straipsniai su X parašu; kartais kokį rublį, kitą paskolindavau. Gerai žinojau, kad tai žmogus — nepliuškis, ne koks girtuoklis, — kiek galėdamas, gelbėjau. Ir štai dabar pasirodo!... Be abejonės, ne mane vieną jis jau suspėjo įduoti, bet kitų vis dar nesučiumpa. Ir iki šiol jis da varo savo darbą... Sunku nešti jungas, priešo uždėtas, bet dar sunkiau — buvusiojo draugo, o dabar šnipo. „Velesniame prieraše Kapsukas rašo.

„Tas šnipas išdavikas — tai Jonas Aleksa, vėliau likęs nepriklausomos Lietuvos ministeriu, norint daugelis Lietuvos ponų žinojo, kad tai buvusis caro valdžios šnipas. Jis net geležinkeliu su šnipo bilietu važinėjo Vieną kartą Mariampolėj Ciplijausko bute jam netyčia iškrito iš kišenės tas šnipo bilietas. Jis pasiaiškino, kad radęs jį Vilniaus stoty ir pasinaudojęs juo, nes pinigų neturėjęs. Kad jis tikrai šnipas buvo, del to nebuvo tuomet jokios abejonės. Jis buvo Vilniaus žandarų pulkininko šnipas, su kuriuo konkuravo apsaugos viršininkas; užtat pastarasis ir išdavė jį. Partijos patikrinimai patvirtino tai"[1]).

Nors visi „tautos vadai" yra škurnikai ir kailiamainiai, bet caro šnipas jų tarpe vistik muša niekšybės rekordą. Įdomu, ar Aleksa ir toliau liks „tautos vadu" ir ministeriu? Gal Smetona caro šnipui Aleksai, vietoj atstatydinimo, duos pirmo laipsnio „Gediminą" už uolų socialdemokratų naikinimą su caro ochrankos pagelba. Iš Smetonos to galima laukti. Tumui patartume caro šnipo ir „tautos vado" Aleksos garbei parašyti jausmingą panegiriką, o tautininkai studentai jau ir eina Aleksos pėdomis, nes tas švarus „tautos vadas" veda Lietuvą į „didingą ateitį."

J. S.

„Vytauto Didžiojo metai".

1930 metai Lietuvoje turės būti „Vytauto Didžiojo metai". Taip skelbia fašistinė spauda ir net yra priimtas specialus įstatymas, kurs nesigaili Vytautui Didžiajam visokių komplimentų. Būtų nei šilta nei šalta, ar šie metai vadinsis vienaip, ar kitaip, jei iš Vytauto jubilėjaus fašistai nenorėtų pasigaminti sau politinį kapitalą ir argumentų liaudžiai smaugti. Fašistai visa gerkle rėkia, kad iš kunigaikščio Vytauto esą reikia mokytis ir jį sekti. Na, o Lietuvos valstietis ir darbininkas žino, kad „tautos vadai" ant jo kailio „mokysis" ir „seks" Vytautą Didįjį.

Lietuvos fašistai su savo garbinamaisiais „tautos

[1]) V. Kapsukas — Mickevičius „Caro kalėjimuos" psl. 148 — 149

Ir turėdamas galvoj, kad Meksikoj rinkimus atlieka ne korčiukėms, bet revolveriais, pridurė:

— Tegul man Meksika dovanos jeigu aš netiesą sakau.

Triukšmas kilo kas kart vis didesnis, bet Mateotti kalba toliau. Jis pabrėžė, kad opozicijos kandidatai neturėjo galimybės šaukti prieš rinkimus mitingų, kad paaiškinus liaudžiai savo programas, uždavinius ir pažiūras. Kaipo faktą priveda atsitikimą Genujoj su socialistu Gonzales, kurį, prieš atidarant mitingą, fašistai įsiveržę salėn, taip smarkiai sumušė, kad Gonzales 8 dienas nesikėlė iš lovos

Riksmas fašistų didėja. Fašistai šaukia, kad tai netiesa ir kas kart vis smarkiau triukšmauja.

Klegesy vos begirdėti Mateotti žodžiai:

— Nesuprantu, kaip pliki faktai be perdėjimų ir be įžeidimo gali sukelti panašų riksmą ir triukšmą. Sakau tik, kad kandidatai neturėjo galimybės laisvai pareikšti savo minčių ir pažiūrų fašistinės valdžios atžvilgiu. Pavyzdžiui Neapoly deputatas Amendola negalėjo laikyti savo, kaipo kandidato, prakalbos del valdžios sumobilizuotų ginkluotų būrių.

Čia liberalas Presutti iš vietos pastebi:

— Sakyk tamsta: ginkluotų bandų, bet ne būrių!

Mateotti pataiso:

— Ginkluotų bandu, kurios neleido sušaukti viešai laisvo susiriukimo. Pagaliau pasakysiu trumpai: iš 100 mūsų kandidatų apie 60 negalėjo laisvai pajudėti savo rinkimų apygardoj.

Fašistai rėkia, kad jie iš baimės nejudėję, į ką socialistas Filip Turati iš vietos pastebi:

— Taip! Taip! Iš baimės: savaime suprantama, kad galvažudžiai sukelia baimę.

Kuomet fašistų triukšmas kas kart vis labiau didėjo, fašistinis parlamento pirmininkas Rocco prašė Mateotti baigti savo kalba ir neprovokuoti skandalo.

Mateotti atkirto:

— Aš protestuoju! Ir jei tamsta manai, kad avantiūras provokuoju aš, o ne kiti, tai aš kalbėti atsisakau.

Rocco duoda žodį fašistui Rossi, bet Mateotti neapleidžia tribūnos. Tuomet pirmininkas prašo Mateotti kalbėti toliau, bet atsargiai, į ką Mateotti atsakė:

— Io chiedo di parlare, non prudentemente nè imprudentemente, ma parlamentarmente (nenoriu kalbėti nei atsargiai, nei neatsargiai — noriu kalbėti parlamentariškai).

Tolesnėj savo kalboj Mateotti pažymėjo, kad

vadais" visai nusigyveno — Voldemaras nuėjo šunims šėko piauti, o Smetona, kaip buvo, taip ir tebėra manekenu, „tautos vado" plunksnose. Bet pasaką apie „tautos vadus" reikia palaikyti, liaudžiai reikia įkalbinėti, kad „tautos vadai" yra apveizdos skirti vesti mūsų tautai į „skaisčią ir didingą ateitį". Fašistų manymu, visa tauta yra neišmanėlių būrys, kurs be „tautos vadų", be smetoninių „vytautų" negali tarpti, negali gyventi. Visa komedija su „Vytauto metais" svarbiausia tam ir yra daroma, kad pripratinus žmones prie „valdovų" ir „vadų". Jei garbinama Vytautas, kurs prieš 500 metų „tėvynę gelbėjo", tai kaip negarbinti dabartinių „vadų", kurie taip pat „tėvynę gelbsti" ir net žada eiti Vytauto pėdomis? Begarbindami Vytautą „tautos vadai" tikisi save įpiršti liaudžiai į valdovus. Dabar, nors jau ketvirtus metus fašistai Lietuvoje ponauja, bet liaudis nepripažįsta „tautos vadų" ir tik laukia progos, kada galės jiems spirti į minkštimą. Kiekvienas galvojantis valstietis ir darbininkas šiandien žino, kad ne Vytautai ir „tautos vadai" prikėlė Lietuvą, bet Lietuva stojosi nepriklausoma darbo liaudies pastangomis. Atgavimas nepriklausomybės tiek teturi bendra su vytautinėmis tradicijomis, kiek šiandieninė Lietuva turi bendra su Vytauto laikų Lietuva. Kai 1905 m. pakilo Lietuvos liaudis prieš caro vergiją, kai 1918—1919 m. liaudis savo krauju ir turtu statė nepriklausomą Lietuvą „Vytauto dvasios" nereikėjo, nereikėjo nė atsiminimų apie „Vytauto Didžiojo ribas". Jei galima Lietuvos kovas del laisvės lyginti su Vytauto laikų Lietuvos kovomis, tai tik toje prasmėje, kad Lietuvos išsivadavimą iš caro vergijos galima lyginti prie sukilimo žemaičių, kuriuos Vytautas D dysis savo asmeniniais (dinastiniais) išskaičiavimais buvo pardavęs kryžuočiams, ir kuriuos pats padėjo kryžuočiams malšinti. Lietuviški mizerijos, pasivadinę „tautos vadais", savo veidmainiškumu, žiaurumu ir niekšišku, gobšiu suktumu „seka" Vytautą Didįjį, bet del stokos Vytauto Didžiojo didumo murdosi iš vienos niekšybės į kitą. Garsus karvedys ir suktas diplomatas Vytautas Didysis nesivaržė priemonėmis savo valdžiai įtvirtinti. Kai jam reikėjo vokiečių pagelbos, jis nedvejodamas pardavė jiems pakartotinai žemaičius. Žiaurus viduramžių satrapas Vytautas nebuvo, žinoma, nei geresnis nei blogesnis, kaip ir visi anų laikų „krikščioniški valdovai". Bet kai prasivogę „tautos vadai" peršasi į didvyrius ir keturioliktojo šimtmečio metodais dar ir dabar Lietuvą mano vesti į „didingą" ateitį, tai į tą gali būti tik vienas niekšų vardas jiems duotas, kokį žemaičiai ir pardavikui Vytautui buvo davę.

M.

VĖTRA

Tremtinio atsisveikinimas.

Sudiev, krašteli, mano mielas,
Sudiev, tėveliai mylimi —
Nešu trankyti jaunas dienas,
O kur, ir pats tai nežinau.

Man gaila brolių, gaila krašto
Palikt fašistais prislėgtų.
Nebėr ten laisvo žodžio, rašto,
Nebėr kas vargšą užstotų...

Nelemta buvo man kovoti
Su gaujom ponų prakeiktų;
Nelemta buvo man tą votį
Išraut mūs kraštui iš šaknų.

Po šalį dūksta ponų gaujos
Žudydamos mūsų draugus.
Ir žiebias kerštas, verda kraujas,
Nejau netruks kantrybė mūs?!

Ateis diena kraujuota viena
Ir švies saulutės spinduliai,
Laudis fašistus šluos tą dieną
Ir savo rankom laimę tvers.

Ne savo noru išvažiuoju —
Fašistai tremia prakeikti!
Man dega kerštas, verda kraujas,
Žinau, kad švis laikai kiti...

Sudiev, draugužiai, mano brangūs,
Sudiev ir tau sesė jaunal
Ateis diena — blaivysis dangūs,
Kai ims tvarkyt liaudies ranka...

---

daug kas atsisakė statyti savo kandidatūras į parlamentą, žinodami, kad išstačius kandidatūrą galėjo reikšti: ant rytojau būti išmestu iš tarnystės, arba priverstu apleisti savo kraštą. Vienas iš kandidatų Piccinini buvo nužudytas savo namuose už tai, kad išstatė kandidatūrą į parlamentą.

Toliau kalbėtojas sako:

— Viena iš svarbiausių laisvų rinkimų garantijų yra dalyvavimas kiekvienoj rinkimų komisijoj visų partijų atstovų tikslu savytarpės kontrolės. Žinote, ponai, kad didžioji dauguma rinkimų komisijų susidėjo išimtinai iš valdančios partijos narių. 90 atsitikimų iš 100, o kai kuriose apygardose ir 100 iš 100 komisijų susidėjo vien iš fašistų ir skaitant balsus opozicijos atstovai jose negalėjo dalyvauti. Beveik visur balsavimų rezultatai buvo apskaitomi nedalyvaujant opozicinių sąrašų atstovams.

Turime pripažinti, kad kai kuriuose miestuose ir provincijoj laike rinkimų viešpatavo laisvė. Stebėtina vienok, kad ten, kame buvo pastebima laisvė smurtas prasidėjo po rinkimų. Naikinami buvo laikraščiai, daužomos įstaigos, mušami lazdomis žmonės.

Nekuriose apygardose pritaikinta buvo taip vadinama „trijų taisyklė": — sistema, kurios pagelba fašistai gali sukontroliuoti už ką balsavo kiekvienas atskiras rinkikas. Ir ant rytojaus prasidėjo represijos prieš tuos, kurie balsavo už opozicijos kandidatus — pašalinti jie tapo iš tarnysčių ir primušti.

Kai kurie fašistai balsavo kelias dešimtis kartų. Dažnas atsitikimas buvo, kad 20 metų jaunuolis ejo į rinkimų komisiją ir balsavo vardu kokio nors 60 metų rinkiko.

Jei ponai panorėtumet pažvelgti į rinkimų kortelių rišulius, tai įsitikintumet, jog ne kartą viena ranka yra užpildžiusi žymų skaičių rinkimų kortelių. Jeigu gerai patikrinti skaičių kortelių paduotų už atskirus sąrašus, tai pasirodytų, kad kaikurios korčiukės buvo suskaitytos falšyvai.

Galop pabrėžiu, kad visai nežymus piliečiu skaičius tegalėjo balsuoti laisvai.

Pasirėmes visu, kas pasakyta, reikalauju pripažinti rinkimus neteisėtais.

Baigdamas savo kalbą Mateotti pasakė:

— Neskirstykite tautos į valdovus ir pavaldinius, nes tokia sistema iššaukia nepasitenkinimus, maištą. Duokit tautai laisvę: italų tauta, kaip ir kitos tautos, parodė gana, kad ji moka pati valdytis ir tobulėti. Pasigailėjimo verti tie, kurie nori parodyti pasauliui,

Laiškai ir Korespondencijos.

Kaip „gerinama“ policija.

Pabaigoj pereitų metų buv. vidaus reikalų ministeris Musteikis susikvietęs žurnalistus, tarp kitako, pažadėjo „gerinti“ policijos aparatą. Kodel jis per trejus metus savo ministeriavimo policiją tiktai blogino, apie tai nepasakė. Nepasakė Musteikis ir kokiu būdu jis mano policiją „gerinti“. Kad Lietuvos visuomenė aiškiau suprastų Musteikio nedasakytą policijos „gerinimo“ planą, paduosime čia porą faktų. Musteikis dabar jau nebeministeriauja, jo vietą užėmė p. **Aravičius**, buv. Alytaus apskr. viršininkas, taigi ir policijos „gerinimo“ faktus paduosime iš Alytaus apskrities, taip, kaip mums rašo:

„Alytaus apskr. **Varėnos** miestukas nedidelis, bet iš to miestuko, už nekaltų žmonių įskundimą, jau 5 tarnauja policijoj, o dviem yra pažadėtos policijoj vietos. Tarpe jau tarnaujančių yra Romas Poškus ir Bronius Poškus. Tai tie patys Poškai, kurie kadaise ant rusų kapinių atmušė rūsį ir **apiplėšė numirėlius**, nuimdami žiedus, braslietus ir kitus brangius daiktus. Vėliau visoj Varėnos apylinkėj pradėjo smarkiai arklius ir karves vogti, bet vagys ilgą laiką nebuvo susekti. Kuomet į Varėną atsikėlė 12 p. pulko dalis, kareiviai susekė, kad tie vagys yra Poškai, o vyriausis tos šaikos vadas Romas Poškus, kuris patiestas ir šompolais betardomas kareiviams prisipažino pavogęs keletą arklių. Sudarė jam bylą, bet kaipo „už rankos nenutverto“, kalėjiman Poškaus nesodino. Vėliau, Romas Poškus eidamas su savo pusbroliu Petru Pošku į teismą už arklių vagystę, **pakely Tolkūnų kaime pavogė vieno žmogaus karvę.** Su ta karve juos ir sugavo. Abu Poškai prasėdėjo už tą vagystę po du metu Kauno s. d. kalėjime. Petras Poskus dabar tarnauja kariuomenėj Šančiuose raštininku ir ten šnipinėja kareivius, o Romas Poškus tarnauja policijoj Bronius Poškus 1922—24 m. mokinosi Merkinės progimnazijoj, bet už prostituciją buvo pavarytas; vėliau tarnavo Kaune konkės konduktoriumi, apsivogė ir iš ten tapo pavarytas, dabar kiek pašnipinėjęs ir įskundęs keletą nekaltų žmonių, gavo policininko vietą. Dar yra pažadėtos policininkų vietos **Savickui** Petrui ir Poškui Juozui „Cicerukui“. Savickas Petras tai garsusis Voldemaro notos, Sąjungai, „liudininkas“. Jis visą laiką užsiiminėjo kontrabanda, bet kartą pakliuvęs ir mėnesį išsėdėjęs lenkų kalėjime, bijojo kontrabanda beužsiimti, tai pradėjo vogti. Babriškių kaime pavogė nuo pievos audeklus. Su audeklais sugautas Savickas buvo nuteistas 3 mėn kalėjimo. Apie Poškų Juozą sunku ir beaprašyti — jis yra visoj apylinkėj pagarsėjęs vagis. Ne taip senai jį Alytaus žvalgyba buvo pasiuntusi į Vilniaus kraštą šnipinėjimo reikalais. Bet ir ten jis neiškentė: nuvykęs į lenkų pusę, Varėnos stoty pavogė Miliauskui Vincui kostiumą ir Kamarauskui Andriui—palitą. Sugrįžęs atgal įskundė policijai keletą nieko nekaltų žmonių. Dabar Savickas ir Poškus Juozas gauna policininkų vietas.

Dar žmonės kalba, kad Romas Poškus 1927 m., ant kelio į Maskaukos kaimą pasmaugė Kvedarienę ir apiplėšęs ją pievoje pakavojo. Ar tai iš tikrųjų Poškaus darbas, aš tikrai nežinau, bet kaltininkai nesusekti, o žmonės įtaria Romą Poškų“.

Tai va iš kokių „didvyrių“ komplektuojama fašistinė policija. Nereikia manyti, kad kituose apskrityse į policiją imami kitoki žmonės ir kitokiomis sąlygomis— visur ta pati sistema. Alytaus apskritį čia paėmėm kaipo pavyzdį tik todel, kad to apskrities viršininku buvo **Aravičius**, kuris dabar tapęs vidaus reikalų ministeriu turi savo žinioje nebe vieno apskrities, bet visos Lietuvos policiją.

Lietuvos piliečiai gali nebėdavoti — ko nepabaigė Musteikis, pabaigs Aravičius: visi vagys, plėšikai, žulikai, bus priimti policijos tarnybon, valdininkais, policininkais, žvalgybininkais ir t. t., o būdami tokiais „činais“ tik jau arklių ir karvių nebevogs, jei bent kam nors kišenius iškraustis. Bet tai mažmožis. Užtat juodbėriai ir žalmargės laisvai po pievast ganysis!

Visi tie policijos „gerinimai“ daromi atsižvelgiant į mūsų ūkininkų reikalus. Todel tik neišmanėliai gali rėkti, kad Smetonos fašistinė valdžia bloga ir ūkininkams nedaro jokių palengvinimų.!

K.

---

jog tiktai mūsų tauta nemoka pati save valdyti ir kad ją reikia valdyti jėgos pagelba.

Norite mus atitraukti atgal. Mes giname suverenitetą laisvos italų tautos, kuriai siunčiame aukščiausius sveikinimus ir tikime, kad atgausime jos garbę reikalaudami panaikinti rinkimus, prievarta sužalotus.

Pasakoja, kad kuomet Mateotti, baigęs kalbėti, apleidęs posėdžių salę, deputatų karštai sveikinamas, juokais atsakęs jiems:

— Ed ora preparatemi l'elogio funebre! (o dabar paruoškite man laiduotuvių kalbą).

Mussolini gi apleisdamas tą pa'į posėdį, iš pasiutimo kramtydamas savo lupas niurnėjęs:

— E un pezzo che quest' uomo non devrebbe piu circolare (tas žmogus jau senai neprivalo vaikščioti) Il fascismo è vile, se lascia ancora la parola a questa suo nemico (fašizmas niekam vertas, jeigu dar leidžia kalbėti tokiems priešininkams).

Po vienuolikos dienų t. y. birželio mėn. 10 dieną Mateotti vėl turėjo parlamente kalbėti. Tikėtasi buvo daug garsių reveliacijų iš finansinės fašistų politikos. Ėjo gandai, kad Mateotti atakuos keletą fašistinių didžiūnų susitepusių kokia tai nešvaria afera.

Pasirodymas Mateotti buvo laukiamas su dideliu susidomėjimu.

Žmogžudystė.

Birželio mėnesio 10 d., apie 4 val. po pietų Mateotti išėjo iš savo namų pasiruošęs eiti į parlamentą. Pereidamas Tibrą, per Lungotevere Arnaldo da Brescia, pamatė važiuojantį automobilį.

Automobilis privažavo prie jo ir netikėtai sustojo. Kokie tai žmonės, buvo jų keturi, staiga iš automobilio iššoko ir metėsi ant Mateotti.

Pasidėjo atkakli kova. Užpuolikai stengėsi jį suimti. Mateotti atkakliai gynėsi. Turėdames nepaprastą atleto jėgą, Mateotti iš užpuolikų rankų ištrūko. Bet akymirksniu sugriebė jį vėl 4 poros rankų ir paguldė. Nebegalėdamas apsiginti nuo brutališkų smurtininkų, Mateotti mėgino šaukti pagelbos:

— Ąiuto! Aiuto! (pagelbon, pagelbon).

Bet niekas gebėti neatėjo. Žmonės bijojo. Suprato visi, kad fašistai ką tai užpuolę, daro savo baisų darbą. Žmonės bijo fašistinių lazdų, todel glūdi tylom..

Banditai tuo tarpu užkišė Mateotti burną, surišo ir kaip medžio gabalą įmetė į automobilį. Automobilis sujudėjo.

„Socialis klausimas".

Savo laiku žinomas Friburgo „daktaras" Iz. Tamošaitis „L. Aide" vienu plunksnos pabraukimu buvo išsprendęs „socialį klausimą". Visų pirmiausia Izidorius išvedęs visą socialio klausimo kilmę, nurodydamas, kad liberalizmas pagimdė kapitalizmą, o šis pastarasis savo keliu pagimdė darbininką — proletarą, atrado, kad socialei problemai išspręsti yra du keliai. Pirmasis kelias apsaugojimui darbininkų nuo kapitalistų išnaudojimo esąs nurodytas Leono XIII enciklikoj „Rerum novarum". Remiantis ta enciklika, pasak Tamošaičio, reikia kurti Lietuvoj Juozapo ir Zitos draugijos su skalbyklom's, pigiais viešbučiais ir kvaso dirbtuvėlėmis ir jei tos įmonės būsią kunigų rankose, nebūsią jokio darbininkų išnaudojimo. Antras kelias išsprendimui sunkios darbininkų būklės, sako Izidorius, „yra vienas labai gražus žmogaus prigimty glūdis dalykas: labdarybė ir gailestingumas t y. užjausti, padėti silpnesniam, galingo skriaudžiamam". Šis antras būdas minėtam klausimui išspręsti, anot Tamošaičio, galįs būti taikomas tiems kapitalistų skriaudžiamiems darbininkams, kurie nesutelpa į Juozapo kvaso dirbtuvėles ir Zitos skalbyklas.

Štai kokiu pigiu būdu „mokytasis" Izidorius išsprendė painų socialį klausimą.

Bet iš tokio „genialaus" Tamošaičio socialio klausimo „sprendimo" darbininkai nieko nelaimėjo. Lietuvos darbininkų būklė diena iš dienos sunkėja. Nepadėjo Lietuvos darbininkams nė krikščioniškai demokratiška „labdarybės savaitė": skurdas susukė lizdą kiekvieno Lietuvos darbininko šeimynoj.

Dabar tą klausimą imasi „spręsti" nemažiau garsus ir taip pat „mokytas" kunigas **Kemešis**. Bet jis nesigilina į „aukštas" teorijas, nesiremia nė Leono XIII enciklika. Socialį klausimą Kemešis sprendžia grynai praktiškai, pats iš savo ir kitų klebonų locno patyrimo. Pasak kun. Kemešio, „darbininko kelias į gerovę veda **tik pro taupumą**. Ir šiais ekonominės stagnacijos laikais, sako Kemešis, kai kurie darbininkai sugeba per ilgą metų eilę prieiti bent šiokį tokį ekonominį savarankumą".

Kaip tai puiku ponas Kemeši, po sočių pietų sėdint minkštame fotely svajoti apie gerovę ir sekti pasakas apie taupumą! Ypač turint prieš akis gyvus „taupytojų" pavyzdžius. „Vargšas" Voldemaraa „susitaupęs" pinigų pradžioj nusipirko iš prof. Jaščenkos žmoną už 40 tūkstančių litų, o kiek vėliau „žmonos" vardu įsigijo puikią vilą ties Paryžiumi. Smetona turi iš „sutaupų" nusipirkęs rūmus Berlyne. Plechavičius „susitaupė" gražaus pinigo ir „nusipirko" Skuode malūną vertės 90 tūkstančių litų. Visus išparceliuotų dvarų centrus pradžioj iš „sutaupų" pirko krikščionių demokratų vadai ir pravadyriai, o kas liko, „susitaupę" pinigų „nupirko" tautininkų vadai. Anot Kemešio, šie visi vyrai įsigiję nuosavybę ar tai Lietuvoj, ar užsieny esą tikri „valios milžinai" Mat jie esą sugebėję ir šiuo skurdo metu iškraustyti Lietuvos liaudies kišenius ir save ekonominiai apsirūpinti!

Ir nežiūrint tokių ryškių pavyzdžių, sako kun. Kemešis, visas sunkumas mūsų darbininkų klausimo glūdįs tame, kad jie šio laiko aplinkybėse **nesugeba** prieiti prie savo, kad ir mažos nekilnojamos nuosavybės Vadinasi kalti ne tie, kurie darbininkus apvagia ir visą jų uždarbį pasisavina, bet kalti darbininkai, kad jie yra ištižę ir iš gaunamų 3 - 4 litų į dieną nesugeba sutaupyti ir įsigyti nekilnojamą turtą!

Bepigu ponui Kemešiui poteriauti apie taupumą, nes jis iš poterių **sugeba** kapitalą iškalti ir nuosavybę įsigyti. Lietuvos darbininkui nėra ko taupyti. Jis dienų dienas sunkiai dirbdamas ne tik negali nieko sutaupyti, bet neturi žmoniškos pastogės, negali įsigyti geresnio rūbo, niekuomet sočiai nepavalgo. Nes tautininkų — **smurtininkų valdžia atėmė Lietuvos darbininkui teises, pavertė vergu; jam dabar nevalia organizuotis, navalia kovoti už geresnį žmoniškesnį gyvenima.** Dabar Lietuvos darbininką išnaudoja visi kas tik ir kaip tik moka. Visokie parazitai, neišskiriant ir paties Kemešio, sočiai gyvena, tunka darbininkų sąskaiton ir iš nuobodulio gieda kvailas giesmes apie „taupumą". Giedokite, ponai Kemešiai, ir toliau. Žmones mulkinti, migdyti juos „paklusnume ir kantrybėj" tai jūsų amatas. Bet del visako nepamirškite, kad gali ateiti laikas, kuomet darbininkai prasikrapštę akis pasižiūrės, kas iš ko gyvena, kaip kas „taupo" ir kaip turi būti išspręstas socialis klausimas.

Proletaras.

Perskaitęs „Pirmyn". duok kitam.

Girdėtis dar vykstančios automobily atkaklios kovos aidas. Suskambėjo aštriai automobilio stiklai, trenkti Mateotti koja. Stiklų šukės nubirėjo ant nudilusų akmenų. Ir viskas nutilo.

Gatvėj vėl ramu. Tibras tykiai plaukia tarp išmūrytų krantų, žaizdamas vandenų vilnyse saulės spinduliais..

Įvyko tai nuo Kristaus gimimo tūkstantis devyni šimtai dvidešimt ketvirtais metais, **Naujosios Eros dvidešimtame šimtmety, birželio mėnesio vidūdieny, didelio Europos miesto gatvėj.**

Veža jį už miesto. Važiuoja į mišką. Nusileido prieblanda. Tragedija jau prasideda.

Banditai primeta Mateotti, kad jis būk rengęs pasikėsinimą prieš Mussolini ir reikalauja išduoti savo bendrininkus. Mateotti, be abejo, apie tai nieko nežino. Jį muša, daužo. Bet tas nieko negelbsti...

Bado jį peiliais.. Žvėriškai išplėšia jam lyties organus.

Mateotti vaitoja, siunta iš skausmo, bet neprašo pasigailėjimo Banditai šoka keliais ant jo krūtines ir mindžiodami parauna arterijas. Mateotti apsipilia krauju. Pradeda merdėti. Miršta.

Numirė kaip didvyris.

Štai ką pasakoja apie Mateotti mirtį vienas iš jo galvažudžių Albinas Volpi:

— Mateotti laikymasis buvo nepaprastas. Kuomet mes jį mušėm, jis kaip didvyris laikėsi ir nenustojo šaukti:

Žmogžudžiai! Latrai! Žvėrys!

Ir nė valandėlei nerodė silpnumo paprašyti pasigailėjimo. Kuomet mes jį mušėm, jis šaukė:

— Uccidete me, ma l'idea che è in me non la ucciderete mai! (užmuškite mane, bet idėjos, kuri yra manyje, niekuomet neužmušite).

Esu tikras, jei jis būtų nors kiek nusileidęs, jei būtų prašęs dovanoti jam gyvybę, jei būtų pripažinęs savo klaidas, mūsų operacija nebūtų buvusi davesta iki galo:

Bet ne: jis iki galo, iki paskutinio akimirksnio, iki paskutinio žodžio šaukė:

— La mia idea non muori! (mano idėja nemiršta). I miei bambini si glorieranno del loro padre! (mano vaikai garbins savo tėvą). I lavoratori benedirano il mio cadavere! (darbininkai garbins mano kūną).

Mirdamas sušuko:

— Viva il Socialismo! (tegyvuoja Socializmas).

(D. b.) *K.*

Bezdžionė.

Smetona, skelbdamas pasirašytas tarptautines sutartis, visada pradžioje prideda: „Antanas Smetona, ...sveikina visus, kurie skaitys šį raštą". Ką tas sveikinimas reiškia ir pats Smetona nesupranta, bet pamatęs, kad kitur taip daroma, na tai kuo Smetona durnesnis, kodel jis negali „sveikinti".

Dar bezdžioniškiau skamba Smetonos ratifikavimo aktai. Didybės manijos pagautas Chodokauskaitės raguotis rašo:

„Mes, Antanas Smetona,...

išžiūrėję ir susipažinę su . . . . . pareiškiame, kad jam pritariame, jį priimame, ratifikuojame ir Lietuvos Respublikos vardu pasižadame nelaužomai jo laikytis. . . . . pasirašome ir pridedame antspaudą".

„My Nikolaj" skambėjo dar šiaip taip, bet „my Smetona" išeina visai skystai. Įdomu, kas Smetonai redagavo tą tekstą, kur pirma „žiūri", paskui „susipažįsta", vėliau „priima, pritaria ir ratifikuoja". Bet ne tas durnas tekstas yra nelaimė, bet tas faktas, kad Plechavičiaus pastatytas pūsras Lietuvos vardu daro sutartis ir, savo klikos sumetimais, Lietuvos reikalais prekiauja. Tie „pasižadėjimai" Smetonai negali dykai praeiti ir juo greičtau jį nuvysime, juo sveikiau kraštui bus.

K. S.

Žmogus su trim akim

Buvo Kaune toks sutvėrimas, Trimaku vadinamas. Prie bolševikų jis buvo komisaru ir uoliu bolševiku. Vėliau jis pasidarė v. liaudininku, nes čia tikėjosi padaryti karjerą, bet nusivylė. Kai užėjo Lietuvoje „krikščioniška era", Trimakas nuėjo pas krikščionius ir buvo Ū. S gos Centr. Banko direktoriu. Pagaliau prie tautininkų Trimakas ilgai galvojo, ką jam daryti — opozicijoj būti jis negi gali, jo būdas to neleidžia, o eiti pas tautininkus nenorėjo, nes jie per mažai jam siūlė. Po ilgų galvojimų Trimakas nutarė pasidaryti savarankiu „tautos vadu" ir tai intencijai „paėmė" pusantro milijono litų iš Ū. S-gos Centr. Banko ir išdūmė į užjūrius. Šaltai pagalvojus, šitą Trimako žygį galima suprasti. Koks gi skirtumas, ar jis būtų nuėjęs pas tautininkus ir ten vogęs, ar jis stačiai „pasiėmė" pinigų ir išvažiavo. Skirtumas tik metode, o visai ne esmėje Trimakas padarė tą, ka Voldemaras, Lapėnas, Merkys, Smetonos šaika, Plechavičius ir k. darė ir daro Užtat apie Trimako sufašistėjimą niekas nieko ir nekalba.

Seniau publika juokdavosi, kad Trimakas turįs tris akis — komisarišką, demokratišką ir krikščionišką. Dabar jis įsigijo ketvirtą akį — „tautišką" ir del to patariame jį vadinti **Keturakiu.**

N. B.

Laiko ženklas

Radio yra galinga kultūros priemonė, bet netikusiose rankose ji virsta melo ir nuobodulio platintoja. Taip yra Lietuvoje, kur „tautos vadai" radio įkinkė į savo partinį vežimėlį. Užtenka paklausyti V. R-ų ministerijos informacijų bent tris vakarus ir be jokios abejonės padorus žmogus turės vengti tų informacijų (teisingiau melo ir mulkinimo) valandų. Kultūringos V. Europos valstybės vengia radio paversti vienos partijos įrankiu, visuomenei ten yra duodama teisė, per įvairių organizacijų atstovus, pareikšti savo pageidavimus del programų. Ir su tais pageidavimais ten yra skaitomasi. Lietuvoje valdančioji šaika ir per radio neatsisako tautą „šviesti" ir save aukštinti. Lietuvos visuomenė į radio pavertimą vienos partijos jojamu dvyliuku atsako boikotu. Štai pavyzdys: 1929 metais fašistai tikėjosi iš radio klausytojų pajamų 150 tūkstančių litų, o metų gale besitiki tik 70 tūkstančių. Taip tai žengia „kultūra" Smetonos karalijoj.

S. A.

Laiškas iš Rygos

(Medžiaga istorijai).

II.

Karo metų ir po jo, daug kas Rygoje pasikeitė. Pasikeitė ir lietuvių skaičius, jųjų nenaudai. Karo gi metų evakuodantis Rygos fabrikams į Rusiją, kartu su jais apleido Rygą ir lietuviai darbininkai. Užeinant gi vokiečiams teko bėgti visokiems valdininkams ir gelžkeliečiams, tarpe kurių būta nemažai ir lietuvių. O 1917 metų okupacijos pradžioje, kuomet priėjo striukė su maistu, pradėjo bėgti į Lietuvą visi, kas tik galėjo įrodyti, vokiečiams, kad iš jos paeina.

Nes Lietuvoje tuo metų ir ilgainiui, maisto klausimas buvo vienas iš geriausių: duonos. mėsos netrūko, bet tik pinigų turėtų Tokiu būdu, 1919 metų pabaigoje, lietuvių Rygoje tepriskaitė apie 3000 žmonių. Žodžių, liko tie žmonės, kurie buvo surišti šokiu tokiu turtu, kaip tai: namų savininkai, krautuvininkai ir vežikų dalis.

Rygoje po vokiečiais liko 164.000 gyventojų, iš kurių vienas penktadalis mirė iš bado.

Kuriantis nepriklausomai Latvijai ir pabėgelių ešelonams grįžtant iš komunistinio „rojaus", tas skaičius bent kiek padidėjo.

Dabar gi Rygoje priskaitoma, apitikriai 350.000 gyventojų, tarpe kurių apie 8000 lietuvių. Šiemet gi įvyksta visuotinas Latvijos gyventojų surašinėjimas (tai antras iš eilės, pirm. buvo 1925 m), tokių būdu bus tikrai žinoma, kiek esamą lietuvių ne tik Rygoje, bet ir bendrai Latvijoje.

Su inteligentais ir šiaip kultūriniu gyvėnimu, pasigirti ir šį kartą lietuviams netenka. Bet apie tai plačiau pakalbėsime kitame skiriuje, o dabar pažiūrėkime, kokias organizacijas turime.

1. „Pašalpos bei kultūros skleidimo draugija", su 100 narių, nenusistačiusio plauko žmonės, bet šiaip klero įtakoje. Rūpinasi ligonių ir mirimo kasomis. Kadaise, prieš karą vieną iš turtingesnių draugijų. Dabar gi merdi, kaip tas šaltanosis po kopustais.

2. „Šviesa", jaunimo draugija, su 50 narių, tamsi, stebuklus garbinanti, kunigų vadovaujama ir jų apmulkinta. Savo tamsių, neapsišvietusių tėvų deka jaunimo dalis ten pateko.

Turi gan didoką biblioteką (gautą iš Liet. šv. ministerijos, klero laikais), rengią vakarus iš šventųjų gyvenimo Dirigupjama jezuito kun. A. Juodavalkio.

3. „Zita", tarnaičių sąjungą, turi apie 20 narių, kunigų pažabota.

4. „Latvių-Lietuvių Vienybė" su 100 narių, pasireiškia kasmetiniais kongresais, „vienijimosi" tikslu. Kulia tuščius šaudus ir tiek. Vadovauja iš latvių pusės, Riteris, Paeglė ir žinomas deržimorda prof. Plakis (apie jį dar teks atskirai kalbėti) ir k. Iš lietuvių gi, visur lendąs, kaip ta neprašyta cicel jezuitas Juodavalkis ir žvalgybininkas Paliakauskas ir dar „geros" atminties buv. konsulas K. Vizboras Apie ją daugiausiai spiečiasi visi tie, kurie nori be vizų aplankyti Lietuvą bei šiaip kokį biznį padaryti.

5. „Rūta", pažangiojo jaunimo draugija su 70 narių. Galima sakyti, tai buvo viena iš darbščiausių ir daug ką nuveikusių draugijų. Ir tik ačiu liberal buržujams (taip jie save tituluojo) studentams I. Mataičiui

ir Pr. Pamonui susmuko. Tų dviejų ponų tikslas ir tai vyriausis—karjiera ir kalti pinigą. Prisiėjo skilti, o tuomi ir susmuko. Dabar teliko tik jos spinta (su keliomis knygomis) ir pirmininkai. Šiaip gi, kur ji randasi ir ką veikia, tik tuo du ponu težino.

6. „Viltis", studentų ir žvalgybininkų organizacija, turi apie 30 narių. Rengia bier-abendus ir šlifuoja bulvarus. Apie ją spiečiasi visas inteligentinis kiužis. Sulig „tradicijų" jos pirmininku tegali buti konsulato sekretorius, ko ir prisilaiko. Pirmiau juomi būto A. Dausas, dabar Bl. Čapas (žvalgybos agentas). Jos egzistavimas Rygos lietuvių kolonijai nieko gero neduoda. Todel mažai kas iš lietuvių apie ją ir težino. Taip ir turi būti.

7. „Mokytojų Sajungą", profesinė organizacija su 30 narių. Visas jos veikimas pasireiškia vienu vakaru į metus. Tai Juodavalkio pažaboti klapčiukai, be didelių pretenzijų, bile tik turėti nusitvėrus duonos plutą. Su latvių kolėgomis nieko bendro neturi, tik naudojasi jų iškovotomis teisėmis. Mėgsta vadintis bepartyviais,—asilais.

8. „Emigrantų komitetas", tai Lietuvos „posūnių" organizaciją. Rūpinasi ekonominiais ir šiaip juos liečiančiais klausimois. Dėliai žinomų sumetimų skaičiaus nenurodau.

9. „Socialdemokratų Lietuvių sekcija", su keletu dešėtkų narių. Įeina į bendrą Latvijos socialdemokratų šeimą. Tai darbšti organizacija

Dabar pažiūrėkime apie lietuvių spaudą Rygoje. 1) „Rygos Balsas", savaitinis jezuitų organas, kurio tiražas tik 200—300 egz. Red. kun. A. Juodavalkis, o dabar A. Vronevskis. Nes pirmaji kaž-kodel Vyskupas Rancanas pavarė velniop. Išlaikomas, ačiū tautininkų (pirmiaus klero), iždui. 2) „Naujas Žodis" „Rūtos" vystytas, dvisavaitinis pažangus iliustruotos žurnalas, kurio tiražas 2000—2500 egz., daugiausiai Lietuvoje prasiplatinęs Nuo 1929 m. persikėlė į Kauną, kur turi didelį pasisekimą. Red. I. Paleckis. 3) „Laisvas Žodis", mėnesinis laisvamanių organas, kurio tiražas 500 — 800 egz prasiplatinęs Lietuvoje. Red. A. Sakauskas. 4) „Laudies Balsas", dvisavaitinis politikos priešfašistinis organas. Ejęs 1927 m. — 1928 m. Viso išėjo 13 numerių. Užsidarė dėliai politinių aplinkybų Jo tiražas siekė arti 5000 egz. Smarkiai kovojo su darbartiniais Lietuvos smaugliais.

Be to, laikotarpi, 1927—1928 m. imtinai būvo išleista nemažas skaičius politinio turinio knygų, nukreiptų prieš fašistinį režimą ir visa eilė brošiūrų. Bet apie tai kitais, geresniais laikais.

Danta.

Vilniaus krašte.

Darbas laukia.

„Pirmyn" jau daug kartų buvo rašoma apie Vilniaus krašto lietuvišką judėjimą, bet, manau, ne viskas buvo pasakyta. Reikia atvirai pasakyti, kad šitame krašte **jokio lietuviško judėjimo, atatinkančio daugumos šio krašto gyventojų reikalus, visiškai nėra.** Vilniaus kraštas iš viso biednas, ir šio krašto lietuviai milžiniškoj daugumoj biedni, nuskurę mažažemiai ir darbininkai. Bet koks judėjimas, norįs apimti lietuviškas šio krašto mases, turi išeiti ne iš tautiškų, tikybinių ar kitokių sumetimų, bet turi žiūrėti pirmoj eilėj socialinių ir ekonominių masių reikalų ir juos dėti organizavimosi pamatan. Tą galėtų padaryti tik socialistiška organizacija, kurios nėra ir vargiai greitoje ateity galima tikėtis, kad toki įsikurtų. Visos veikiančios lietuviškos organizacijos, neišskiriant nė „pirmeiviškos" Kultūros, pagrindinius ir svarbiausius gyventojų reikalus palieka nuošaliai. Del to jos ir negali giliau įleisti šaknų į lietuvišką kaimą. Kaip nebūtų gražūs tautiški ar antiklerikališki obalsiai, bet mažažemiui, vargstančiam ant pusantro ar kelių hektarų smėlinės žemės, jie nieko nesako ir negali jo patraukti. Koperatyvų, kurie paliuosuotų valstietį nuo pirklių ir lupikų naudojimo, nėra. Opus žemės klausimas atiduotas Dievo valiai ir nieks neišdrįsta net nušviesti, kaip tas klausimas buvo rišamas Lietuvoje. Nieks ne daro pastangų sudaryti tvirtas atstovybes savivaldybėse, nekalbant jau apie Seimą. Tenkintis vien tuščiais patriotiškais dūsavimais gali tik tas, kam pilvas sotus ir galva tuščia, o liaudžiai to negali užtekti ir juo labiau pabažnus ar antiklerikališkas vien tautiškumas negali būt platesnio susiorganizavimo pagrindu. Kaip čionykštė liaudis, o ypač jaunimas, mano, matosi iš visos eilės laiškų, kurie ateina į „Pirmyn" redakciją, nors „P." jokios platesnės akcijos Vilniaus Krašte neveda. Tarp kitko vienas smulkus ūkininkas rašo:

„...mums šie metai buvo labai vargingi, gyvename mes ant pačių apkasų, kur 3 metus rusai grūmėsi su vokiečiais. Mūsų šalis liko sunaikinta, pargrįžę radom vien pelenus. Gavom užpernai šiek tiek medžio tai šįmet statėmės, bet su pinigais labai sunku...

„Jūsų laikraštis mums labai patiko, rodos, jei kuom galėčiau padėti draugų gyvenime, tai nieko negailėčiau paaukuoti. Aš jį skaitau ir mano 3 broliukai, nes mes esame vargdieniai, turime tiktai $1^1/_2$ ha žemės. Mums laikraštis „Pirmyn" nušviečia kame yra mūsų priešai. Mes laikraštį „Pirmyn" platinam po aplinkinius kaimus ir leidžiam jį per rankas. Skaito jį ir kai kurie inteligentai mokytojai, net ir vilniškiai gimnazistai, kuomet buvo sugrįžę vasaros atostogų, kai kurie ateidavo užu penkių kilometrų prie laikraščio...

Mūsų kaimas nuo švento Kaziuko epidemijos yra apsaugotas, nors aplinkiniai kaimai dar šiek tiek yra juo apsikrėtę, tik visa bėda, kad trūksta socialdemokratiškos literatūros. Knygutes, ką iš Jūsų gavome, perskaitėme ir jos apėjo aplinkinius kaimus..."

1929. VII. 25. R. V.

Tokių ir panašių laiškų į „Pirmyn" redakciją ateina daug, nors, kaip jau minėjau, „Pirmyn" šio krašto reikalais kuo mažiausiai rašo. Tokie atsiliepimai iš lietuviško kaimo rodo jo tikrus reikalus ir kai tais reikalais nieks kaimui neateina pagelbon, jis turi svirti į baltgudžių radikalų judėjimą, del ko tie patys tautiškieji „vadai" paskui gvoltos rėkia.

Socialistiškam judėjimui lietuviškame kaime pamato yra, bet sunku tikėtis, kad toks judėjimas greitu laiku galėtų rastis. Pirmiausia, socialistiško judėjimo pagrindą paprastai sudaro miestas, o miestai šiame krašte kaip tik neturi lietuviško veido, todel ir yra lietuviškam kaimui svetimi. Socialistiškos inteligentijos taip pat nėra, o tie keli taip vadinami socialistai, kurie čia dar save tokiais neva skaito, skelbiasi dirbą išvien su V. Lietuvos liaudies budeliais tautininkais (žiūrėk bendrą „kairiųjų" memorandumą „amerikiečiams" „Vilniaus Žodžio" 2 Nr. vedamajam). „Pirmyn" taip pat vargiai gali būti tuo centru, kurs spiestų socialistišką šio krašto elementą. Priežastis yra tame, kad apie „Pirmyn" spiečiasi **politiniai emigrantai**, tai reiškia žmones be tėvynės ir be teisių. Politinis emigrantas tai lekiantis smelis—šiandien čia, o ryt kažin kur. Kai Vokiečių valdžia kelias dešimtis pol. emigrantų iš Lietuvos pasienio išvarė į Vokietijos gilumą, tai kaipo priežastį nurodė tą, kad pol. emigrantai neva agituoją Rytprūsių lietuvius ir tik emigrantų pareiškimas, kad jie visai nemano į Vokietijos vidaus reikalus kištis, tą parėdymą sušvelnino. Tegu bus buvusios ir kitos priežastys tam Prūsijos valdžios žygiui,

bet politinis emigrantas niekada nėra tikras, kada kokios priežastys jam parodys duris. Del to ir socialistinis judėjimas gali remtis pirmon galvon vietinėmis pajėgomis, o Vilniaus Krašte tų vietinių pajėgų kol kas dar nėra. Ar jos rasis? Manau taip. Jei tos jėgos nebus lietuviškos, tai bus baltgudiškos ar lenkiškos, nes klasiniai čionykštės biednuomenės interesai galų gale, gyvenimui spiriant, turės ieškoti organizuoto pasireiškimo.

Apie tautiškus Vilniaus „vadus" robinzonus netenka daug kas kalbėti. Jie pešasi su labai rimtomis minomis, pletkavoja vieni ant kitų, o visi bendrai laižo rankas amerikiečiams kabutėse, kurie tikrenybėj ir laiko juos ne tik materialėj, bet ir idėjnėj priklausomybėj. Vieni samozvancai, niekieno nerinkti ir neįgalioti, sudaro vyriausią atstovybę—„L. Komitetą", o kiti veržiasi į tų samozvancų skaičių. Kai tas nesiseka, tai grasina sukursią kitą tokią pat „atstovybę" kuri tą pat teatstovaus, ką ir „L. Komitetas" Nr 1. „Kaip gieda seniai, taip čirškia ir jaunieji" ir todel ne dyvai, kad ir studentai tyko, baigę mokslą, patekti į „vadus", o lietuviškas kaimas, su jo bėdomis, tai jems antraelis dalykas. Berods, atsiranda moksleiviuose viens kits kitaip galvojančių, bet toliau „galvojimo" reikalas kol kas nenueina. Apie tai, kad mintis turi virsti veiksmu, pasireiškiančiu organizuotai, niekas nedrįsta svajoti. Kartą teko girdėti vieną moksleivį taip kalbant: „Esu lietuvis, todel mano vieta tarp lietuvių, bet esu ir socialistas, todel privalau dirbti su vargo slėgiama liaudimi". Taip, bet kur darbai? Tų darbų kol kas nesimato.

Stebėtojas.

Veleckis ir stukulka.

Lietuvos laikraščiai, žinoma, neišskiriant nė „L. Žinių", paskelbė paskui „Życie Ludu" įrodymą" emigrantų parsidavimo". Būtent, Veleckis tvirtina, kad tuo tarpu, kai Vilniaus bedarbiai skursta ir badauja. „emigrantai lietuviai gauna iš lenkų valdžios būtą, išlaikymą ir dar po 2 zlotus dienai „stukulkai" lošti. Jei tikėti Veleckui, emigrantai gyvena neblogiausiai...

Tikruomoje yra kitaip. Kiekvieno politinio emigranto vienintelis išsigelbėjimas iš vargo yra darbas. Kai nėra darbo, tenka ubagauti ir skursti. Lenkijoje, Latvijoj ir Vokietijoj bedarbiams emigrantams tenka pakelti didžiausis vargas. Darbų gauti nėra lengva Latvijoj, pavyzdžiui, paskutiniu laiku emigrantui ant dokumento pažymi „be teisės darbo ieškoti", kas yra lygu emigranto išvarymui iš Latvijos, arba pasmerkimui jo badauti. Vokietijoj su darbu taip pat sunku, reikia atlikti visa eilė formalumų, kuriuos tik Soc.-Dem. partijai ir prof. sąjungoms padedant galima atlikti. Dėka vokiečių draugams visa eilė draugų gavo darbo net Berlyne, kame uždarbiai yra aukšti ir gyvenimas įdomus, bet yra visa eilė ir bedarbių, kurie tik dėka pašalpai gali išsiversti. Lenkijoj darbo ieškant emigrantams, ir ne vien tik lietuviams, sunkumų nedaroma. Bet, ir turint teisę darbo ieškoti, darbo nevisuomet galima rasti. Lenkijoj yra apie 200 tūkstančių bedarbių, Vokietijoj arti 2 milijonų, Latvijoj žiemos metu Ryga ir kiti miestai pilni bedarbių, todel emigrantui itin sunku yra susirasti darbo ir be pašalpos neįmanoma būty išgyventi. **Vokietijoj, Lenkijoj ir Latvijoj** ir emigrantai, pradirbę įstatyme numatytą terminą, gali gauti bedarbių pašalpą Vokietijoj kai kurie draugai, žiūrint uždarbio grupės, gauna iki 20 markių savaitei pašalpos, nors ten yra ir nieko negaunančių, būtent tie, kurie nemokėjo atlikti formalumų savo laiku, ar neišdirbo reikalingą terminą. Tie draugai yra didžiausiame varge. Lenkijoj taip pat, pradirbę įstatyme numatytą terminą, bedarbiai gauna iš bedarbių fondo 2 zl. dienai pašalpos. Vilniuje, kur spečiasi ir naujai atvykstantieji emigrantai, bedarbių pašalpą emigrantams duoda R. Kryžius. Be to, Vilniuje emigrantams yra duotas ir butas. Butą gauna ir draugai gyvenantieji Lodziuje, kur miesto savivaldybės dėka emigrantai turi pastogę. Politinis emigrantas visur yra sunkumas, jis yra beteisis, jo nesaugo jokios konvencijos ir sutartys. Priešingai net, Lietuva „tėvynė", kur tik gali emigrantams gyvenimą dar pasunkina. Todel ne dyvai, kad kiekvienas emigrantas yra širdingai dėkingas toms vyriausybėms, kurios leidžia jam darbo ieškoti, o ištikus nedarbui neleidžia jam badu stipti. Veleckai to nesupranta ir mes nemanome juos įtikinėti. Jei Veleckis ir žinodamas tikrą emigrantų būklę rašo netiesą tai tik todel, kad begėdžiams nieks dar padorumo įstatymų nėra rašęs.

„Lietuvos Žinioms" už emigrantų šmeižimą galima pasakyti: jei loja Veleckis, tai jis iš to laka, bet ką jūs „demokratai" iš to turite? Ar ir jums tas apsimoka?

J. D.

Ats. Redaktorius ir leidėjas: Stasys Dainauskas. Spaustuvė „ZORZA" Vilniuje.